

N° 125. 15 Julij tot 18 Augustus 1621.

Hoe het krijgsgarnizoen der Vereenigde Nederlanden te Ravenstein de inwoners van Huisseling hunne kerk op den Schaafdris doen sloopen, en hoe zij daar schoorvoetend aan voldoen.

(Oorspronkelijk en gelijktijdig opstel, ten archieve van de pastorie te Huisseling, groot 15 bladz. in-4°. (1).)

Die districte van Huusselingh in anno 16 en. 21.

In anno 16 en. 21, den 25 Mert, so hebbe die Staten van Hollant Ravensteyn begonst te sterken en. hebben daer 9 compennien folkx in geleet, waer van den heer van Stina [?] daer oversten kornnel van was; en. den kornel liet terstont af breken die voerst 25 huys en. 4 huys tot Huyselinc aen den Schafdris, met groot misbaer van kryten en. van kernen. En. dat stont voer het quam in het dierst van Julius, doen woude den kernel die kerk van Huyselingh oock af hebben met noch 5 huys, en. die naberen (1) vonden haer daer seer in *hezwaard*. Den 15 Julius so seynden die *gemelde* naberen 2 van die naberen nar Clef aen het hof, om daer sulckx te kennen te geven, en. sy hebben daer fyf daech stil gelegen en. hebben daer geen audiensi coenen crygen. En. dat stont wes het was den 22 Julius op Marien Magdalenen dach, nae den mid-dach te 4 uren, en. die corenel was hen in den Haech, en. cappetein Kes-en.-broet die coemmendeere in die tyt

(1) Wij hebben ons geene veranderingen veroorloofd in dezen echt boerenstijl, denkelyk een opstel van een' der kerkmeesters.

(2) *Naberen*, geburen. In den platten tongval zegt men daar nog *nó-beren*.

as den cornel apsent was. Op Marien Magdalenen dach naeden middach to 4 uren, so quam cappeteyn Kes-en.-broet en. hat een hondert man twee of drie by hem, en. dede 8 hondert *gulden* aen die kerk was geschiet, doen heeft Doen die schade aen die kerk was geschiet, doen heeft Hans wylen van Efferen, genaempt Hal, die tyt droesert synde, heeft die naberen van Huyselingh aenstons by hem onboeden, en hy secht dat hy schryvens van Cleef hadde gegregen, dat die kerk van Huyselingh die naberen af souden breken tot profyt van die gemeint, en. die naberen die seiden, dat haer geensiens to en staet te doen, si stelden dat in heeren handen; wil die heer hem onder weinden af te brecken, alse toch af moet, dat moeten wy lyden, want die heer die is boven ons. Waer op die drossert antwoerden, dat hyt voor goet hiel, dat hy enen brief hen na hoof seynden en. die heern sulckx te kennen geef, op dat sy sulckx mochten weten, of siêr dan van heren wegen wouden onder weynden af to breken, ofte dat sy noch anderen middel wisten te schikken. En. den brief terstont daer hen geseint is; die kerkmeesters hebben den boey het loen van te voeren moeten geven. En. ongerlick 3 uren daer nae, dat den boey wech was hen na Clef, so heft den drossert eenen brief geseint tot Huyselingh aen die naberen, dat sy van stonden aen soenden schikken die kerk af te brecken, op eenen bruck van 5 hondert gout gulden, soo syt niet en deden. En. die naberen worden seer verfeert en. vervonte, dat die drossert huer geboet die kerk af te brecken, eer het bescheyt veer quam van hoeff, want den boey en was noch niet ginder. En. die naberen seynden van stonden aen die kerkmeesters, met den pastoer en. eersteicke naberen, met een fet laem by den commendeur genaempt Kes-en.-

broet, en. deden huer aenlacht, dat die droessert huer geboet op eenen bruck van 5 hondert gout ghulden, die kerck af te brecken, welck ons onmogelyck is en. ons niet toe en staet te doen, het welck wy oetmoedelyck hebben gebeden, dat die kerck toch soude moegen blyven staen, so het moegelyck waer. En. Kes-en.-broet antwoerden: »Die kerck, die moet af, daer en is geen raet voor, vant ick krych alle daech schryvens van myn overricht, dat ick die kerck van plack soude laten maken;» en. hy seyde: »Sou die droessert brucken van u luyden willen hebben en. schade liden, dat weer onbehoerlyck;» en. hy blyes in syn hant en. seyde: »Dat en sal hy niet hebben. En. die naberen hoerden saenderen daechs seggen, dat die boey weer comen wer; en. sy gingen by den droessert en. vraden wat den boey toch me hadde gebracht. En. hy gaef bescheit, datmen die kerck af soude brecken van heeren wegen, en. die materialen binnen die feesten (1) brengen. En. die naberen seyden, dat huer onmogelyck waer, dat wyer van stonden aen gingen, so en mochten wyse in een half jaer niet van plack brengen met ons clein gemeint. En. sy hebben gesoennen, dat syer toch af ontslagen mochten syn van het afbreken en. ock van die costen daer toe te doen; want daer en is genen middel toe; want wy hebben een clock laeten gieten, die en is noch niet al betaelt, want sy en heeft daer noch geen jaer gehangen.

In anno 16 en. 6 doen is die stat van Ravenstein af gebrant den 10 Junius, op één huis na en. op het castel na. Doen is ons silverwerck, dat tot ons kerck hoorde, ock verdorven in die stat, en. dat hebben wy met content van die here vercocht, en. hebben daer een cloeck

(1) Feesten, misschien veesten.

voer gecocht, want wy hebben 30 jaer met een gehuierde clock geseten, niet sonder oersaeck. In anno 15 en. 86 doen had die prins van Permo die stat Graef belegert, ende doen quamen Staten volck, om die stat Graef te ontsetten, en. dat Staten volck heeft ons onse clockken van Huysselingh in het jaer 1586 ontfremt, die wael twe duytsent ghulden wert waren, en. hebben onse kerck gesendelseert; al het yser, den kerck ruester, die gelaesspeillen ten mocht huer niet ontgaeyen.

Den worren geen schoender cloecken aen den Maeskant, als wy te Huysselingh en hadden.

Ende den droessert heeft saenderen daechs die timmerluy en. die leydeckers by hem witten gansen laent ontboeden, om dat hy woude hebben, dat sy die kerck af souden breken, welck sy seyden dat haer niet toe en stont, dat sy die kerck af souden breken. En. hy wolt daetelyck hebben, dat sy't doen souden, oft hy wol haer een brueck affnemen. En. sy hebben geseet: »Als wy't toch souden moeten doen, so willen wy van die naberen huer eygen haent hebben, dat sy't over geven, en. dat sy daer me te vreden syn, dat wy die kerck af breken, en. ons niet verwyten en sullen, dat wy kerckenschinders syn.» En. den droessert heeft terstoent neegen naberen wt den doerp by hem gesietteert, en. woude hebbe dat sy huer eygen haent van huer souden geven voor huer en. voer die gaensse gemeynt, dat sy daer me te freden weren, dat men die kerck af soude breken, en. die afbrekers niet verwyten en sou, datse kerckenschynners weeren. En. die neegen naberen antwoerden: »Dat en staet ons niet toe te doen, dat wy't over geven souden, met onsen wil te syn, datmen die kerck af souden

breken." En. die droessert seynden by die schiltwacht, dat sy niemanden van [het] kasteel en souden laeten gaen; en. hy woude haer luyden gevaengelyck daer hauden, wes dat sy geteyckent hadden, en. wolve oock noch broecken af neemen. En. sy hebben so langh gebeden, wes dat hy huerlyden liet gaen, en. dat die ganse gemeint daer versheyden mocht worden; want sy en custen voer een ander niet geteikenen. Als gebert is dat sy wt syn gegaen savens. En. die ganse gemeint most smoergens weder om op het casteel comen, en. mosten huer eygen hant van haer geven, dat sy er me to freden weeren, dat men die kerck van sheren weegen af souden brecken, en. datmen die afbrekers oft huer naacomeligh dat niet verwyten en sou, oft souden in ongenaey van die heer fallen. Terstont als dat geteikent was, heft hy die tymmerluy en. die leideckers ontboeden, dat sy die kerck af souden breken; die teekening, die sy van die naberen wouden hebben, die is nu daer. En. die timmerluy en. leydeckers en dedens niet gern. En. hy seinden synen schreiver aen die kerck met een ceel, om op te leesen, gelick of me gemonstert hadde, en. hy seyde: wie daer ontbreck, die woude hy in bruecken leggen en. ten hoechsten afforderen. Hy befael den genen, die daer woeren, dat sy die kerck aen souden vangen af to brecken, op al sulckennen brueck, als hy daer op sette. En. die timmerluyden hebben moeten slaen eenen slach, deen hier en. dander daer; maer sy en hebben daer genen schaey gedaen. Dit selve is gebuert den 28 Julius. En. sy syn daer met na lhuis gegaen, wes sy wederom ontboden souden worden; want men sou besien of die leydecker die leyen daer metter haest af cost krygen. Alst gebuert is, dat Peter die leydecker met sy wolck aent brecken is gegaen op die kerck

den 28 Julius, ontrent tusschen negen en. tien ure, so ist gebuert, dat Kees-en.-broet met een deel volckx wt quam nae den middach, ende het hiet dat hy die kerck woert af brecken woude. En. doen hy saech, dat die leydeckers daer op soeten, doen liet hy die kerck met vreden; dan hy seide den leydecker, dat hy meer folckx dair op soude krygen, om af te brecken; want sy moet af syn, oft hy sol daer syn volck op seinden, om af to brecken; daer met is hy van daer gegaen. Den yersten dach Augusty in het jaer als boven, welcken dach was op eenen Sondach, doen had den pastoor noch dienst der missen in die kerck gedaen en. Goets woert geleert; maer het was lestmael.

Den tueden Augustus so worden die timmerluy veerom ontboden van den drossert, dat sy dat houtwerck van die kerck souden brecken. En. op den selven dach gingen sy aent brecken ontrent den middach; en. den derden Aughusti savens hadden sy dat houtwerck daer altmael af, op die balken nae, daer den solder op gelegen had; en. doen wol den coemenduer het steenwerck oock omleech en. van plack hebben. Den drieden Augustus syn die naebere by den scholtis gegaen, oft hy ons niet en cost gehelpen, datmen eenen boey na Cleef geseint had, om aen die heeren te versoeken, nu het houtwerck van die kerck is, of si ons wouden vergennen, dat wy dat mochten foerren ter plassen, daer wy dat best costen bewaren tot proefit van die gemeint, om eefers daer weer een kerck ofte een cappel af to moegen richten.

En. ock woude vergunnen, dat wy dat steenwerck af mochten laeten breken om den doerden of om den fierden steen, oft so nae als wy costen; want den cappetein Kees-en.-broet af leet brecken, so wyl hy't altmael tot syn

profyt trecken met die clocken met altemael het hoelt-werek. En. den scholtis heeft den dorden dach Augusti eenen boey nae thoef to Cleef gescint, en. is den sesten dach Augusti weer gecomen, en. bescheit gebracht, dat wy die kerck souden laten af brecken om den dorden oft den fierden steen, oft so nae als wy coesten, en. die kerck die soude syn int geheel tot profyt van die gemeint tot Huysselingh, en. sy moegen die maeterale foeren waer sy connen en. waer syse het best coennen bewaren, om efter daer een kerck weer daer af te richten. Noch heeft den scholtis den 5 dach Augusti bestelt die kerck af te brecken van heeren wegen, om den 4 steen, aen eenen man van Cuyck, genaempt Haurick Jans den Schepper. Noch heeft den scholtis denselven dach die naebere geboeden van heeren wegen, dat sy dat hautwerck wech souden foeren waert huerluyen goet docht weesen, op eenen peen van 3 goltgulden, wye daer niet en quem smoergens to 6 ueren. En. dit is geschiet de 4 dach van Augusti als gebuert is, en. het meesten deel van het houtwerck is gefoert tot Huysseling in joncker Warckx graeft. En. den selsten dach doen wy dat houtwerck gefoert hadden, quam cappetein Kes-en.-broet met syn volck wt Ravestein en. met ettelicke metselers, en. brochten met eenen wagen, die gelaeien was met gewinten en. met honvelen en. met pieken, om die kerck om te houven; dit is gebuert den 7 Augusti recht na twee uren.

En. so sy aen werck woeren, moeste men hem geloben, dat mense sanderen dachs int gheheel af soude hebben, en. so die kerck niet af en waer sanderen daechs den 8 Augusti, en. het was op eenen Sondach, so soude wy hondert gulden gebrueckt hebben. En. daerop is Kes-en.-broet wederom na Ravestein gegaen met syn folck.

Die naebere seynden van stonden aen twee boeyen henaey Cuyck, om die man voert te halen met syn aerbeyers, die die kerck aengenomen had af te brecken om den 4 steen, dat sy haer terstont woort souden maken, want die kerck die muest morgen avont af syn, oft wy souden die kerck quyt syn en. noch hondert ghulden toe moeten geven. Als gebuert is dat sy inder nacht met die boeyen ten quamen, en. den 8 dach Augustus sy aent brecken fyelen aen steenwerck smoergens seer vroeck, welcken dach was Sondach, en. die naebere hielpen huer luyden wat sy costen, om dat sy her kerck toch mochten behouden en. geen brucken toch toe en hoefden te geven. Tys gebuert dat sy het steenwerck al te mael om leech kreegen, wt genomen den toers en. een klieen sluegelken aen het koer, welck sy sanderen daechs den 9 Augusti voirt af brocken en. hoenter liggen voer den middaech. Doen woude den cornel die steen oock van plack hebben, of sy woude dese prys maken. En. die gemeint en wist niet waer sy die steen laten souden. En. den scholtis en. joncker Faeck en. ettelicke nabere die hoen geordeneert, dat men die steen soude foeren aen den Onderstal (1) in die straet op die gemeint; en. ettelike nabere en wouden dat niet consenteren, datmen die steen daer foeren sou aen den Onderstal; en. soo waren sy tegen een, en. wy mostent ewael bestaen. En. wy hebben eenen dach gefoert met den heelen doerp, en. hebbender ontrent gefoert een tuentich duijsent in Floris Goretts berchhof aen den Bruck dyk (2). En. doen woude den cornel die ringelnuer om den kerckhof oock af hebben. En. die kerckmesters met die nabe-

(1) *Onderstal* is de naam van zeker stuk land.

(2) *Bruck dyk*. De Brugdijk was een voetpad, hetwelk vóór eenige jaren, bij het leggen van den nieuwen weg, vernietigd is.

ren hebben se die selfste man oek af laeten brecken, die die kerck afgebroecken had al om den 4 steen, en. die syn samen vercocht, en. den duyfsteen, die aen die kerck was, die heeft den scholuis.....(1).

N° 126.

10 Maart 1622.

Verdrag tusschen Keur-Brandenburg, George Wilhelm en de Staten-generaal der Nederlanden, om den eersten te verdedigen in zijne regten op de Guliksche erfstanden.

(LONDRETH, *Act. publ.*, tom. II, pag. 623. — AITZEMA, in-fol., dl. I, blz. 114, en in-4°, dl. I, blz. 264. — DUMONT, pag. 409. — LUNIG, Seite 54.)

N° 127.

13 Februarij 1623.

Brief van den keurvorst van Brandenburg, met bepaling, dat Adolf van Hoengen, gezegd Wassenberg, op den huize Aldenstein te Herpen, mede in de dorps- en andere lasten moet deelen.

(Oorspronkelijke brief, berustende onder den heer Dr. Van Cooth te Ravestein.)

Von Gottes gnaden, WOLFGANGH WILHELM, Marggraaf zu Brandenburg, des Heiliges Römischen Reichs, Erz Cammerer und Chürfürst in Preussen, zu Cleve, Gülich, Berge, Herzoge etc.

Lieber Rath und Getrewer. Was ihr inn Sachen Adolffen von Hoengen, genandt Wassenberg, gegen und wieder

(1) Volgens den zin schijnt er nog iets te moeten volgen, doch de auteur heeft het hierbij gelaten.

die Gemeinde zu Herpen, wegen gemeiner Lastragung, un-derthanigst hiehero berichtet, solches haben wir aus eirerem schreiben vom 2 January inngesehin, wir auch den hinc inde einkommnes Acten, uns der Gebür fürbringen lassen.

Wann wir dan darausz befinden, das gemelter Hungen seinen Sitz und Wohnung käufflich an sich bracht, wie daher so wel als alle andere inn unseren Herrschafft Ravensstein gelegene adeliche Häuser, von alters und vielen Jahren hero zu Schatz, Steirer, Schilling und anderen Unrath zu contribuiren schuldich und gehalten ist, als lassen wir es auch nochmals darbey also beweinden.

Weltans auch zu genadigster Antwort und eirer Underthanigster Verhaltungsnachricht andeutten, und seindt auch mit Gnaden gecregen. Datum Embrich, den 13 February Anno 1623.

An statt und von wegenn Höchstiger. Ihrer Chürf. Dhltt.,

JOHAN PRIEMS VON RORDEN.

Unnseren Rath, Amtman zu Grevenbruch und Glaebach, auch Drosten zu Ravensstein und lieben Getrewen, Hans Wilhelmen von Efferen, genandt Hall (1).

(1) Op den brief staat: *Papiero het huys Aldestejn betreffende tot Herpen.*